

Ukraine. The necessity of witnesses' participation in examination the investigator decides according to the investigation situation and opinion of examined person.

The analysis allows to state that person examination is an independent investigative (detective) action that is performed by the investigator. Members of examination are divided into two groups: mandatory and optional. In appropriate cases the investigator can involve for examination some specialists (forensic expert, doctor or criminologist) as a domain expert. Examination can be enforced but without violating the rights and legally protected interests of examined person. Before applying enforcement investigator must use all available opportunities to convince person to pass such examination voluntarily.

It is concluded that the attention of scientists to research of the investigative (detective) actions will contribute to the solution of discussion issues concerning the procedure and conditions for its application in practice and normalization of CPC of Ukraine.

Key words: *investigator, investigative (detective) actions, examination, domain expert, forensic expert.*

УДК 343.148

Л.В. Мелех

ОЦІНКА ДОКАЗІВ ЯК ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАП ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ

Акцентовано, що господарський суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Підкреслено те, що оцінка доказів, це розумова, логічна діяльність, яка приводить до висновків щодо допустимості, належності, достатності кожного доказу по справі для наступного формулювання висновків та постановлення рішень. Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Ключові слова: *доказування, докази, оцінка доказів, судочинство.*

Постановка проблеми. Глибше й повніше зрозуміти роль оцінки доказів. Показати місце і роль означеного поняття власне в господарсько-процесуальному праві. Довести, що оцінки доказів є критерієм винесення правильного рішення, оскільки рішення суду є найважливішим актом правосуддя, покликане забезпечити захист гарантованих Конституцією України прав і свобод людини й громадянина та здійснення проголошеного Основним Законом України принципу верховенства права, про що зокрема зазначено в постанові Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 року № 14 «Про судові рішення у цивільній справі».

Аналіз останніх досліджень і публікацій Теоретичною базою для проведення дослідження стали праці вчених-правознавців у галузі доказового права: В.Ф.Бойко, Ю.М. Грошевого, С.В. Курильова, Б.Т.Матюшина,

Т.В.Степанової, А.І.Трусова, М.К.Треушнікова, В.В. Бабенко, А.Я. Вишинського, А.Г. Коваленко, Л.М. Ніколенко, І.В. Решетнікова та інших. Однак, попри важливе значення ідей, обґрунтованих у працях цих учених, слід зазначити, що практичні аспекти оцінки доказів потребують як подальшого розвитку, так і конкретизації в господарсько-процесуальній діяльності.

Формування цілей. Мета наукової розвідки полягає в тому, щоб показати важливість проблеми оцінки доказів.

Виклад основного матеріалу. Однією з проблем при застосуванні норм ст.82 ГПК України необхідно приділяти такій категорії, як проблема внутрішнього переконання судді. Під внутрішнім переконанням слід розуміти сформоване під час розгляду справи уявлення судді про те, як слід вирішити спір.

Бойко В.Ф. вважає, що внутрішнє переконання це світогляд судді, котрий формується з народження, протягом усього життя – тобто це життєвий досвід, загальна культура, юридичний досвід [1, с. 100].

Грошевий Ю.М. зазначає, що внутрішнє переконання судді становить собою усвідомлену потребу судді, використання ним власних думок, поглядів і знань. Воно пов'язане з правосвідомістю судді, яка розглядається як форма суспільної свідомості, що поєднує систему поглядів, ідей, уявлень, теорій, а також почуттів, емоцій і переживань. Вони характеризують ставлення людей і соціальних груп (у тому числі і через фактичну поведінку) до діючої і бажаної правової системи [2, с. 64].

Систематизувавши та проаналізувавши наведені позиції дослідників, можна дійти висновку, що внутрішнє переконання – елемент розумової діяльності з дослідження та оцінки доказів і виражає фактичний склад правосвідомості, установлених у справі. Внутрішнє переконання судді складає суб'єктивну частину його діяльності, яка виражається в об'єктивно ухвалених ним у справі рішеннях при дослідженні судом обставин справи. Внутрішнє переконання судді базується на правосвідомості судді, його світогляді, що становить систему правових принципів, ідей, теорій, доктрин, концепцій, які є результатом теоретичного, раціонального аналізу, відображення правової дійсності на основі дослідження закономірностей виникнення, становлення, функціонування та розвитку права, відбивають глибинні, найсуттєвіші його характеристики; психологічного ставлення, що є результатом стихійного емпіричного сприйняття правової дійсності членами суспільства, її відображення в думках, переживаннях, почуттях, емоціях, оцінках; поведінковому аспекті.

Використання категорії «внутрішнє переконання судді» у коментованій нормі надає суддям широку можливість для маніпулювання під час оцінки фактів і доказів у справі. Як засвідчує судова практика, під час

оцінки доказів в аналогічних справах, судді приймають діаметрально різні рішення, спираючись на своє внутрішнє переконання.

Для того, щоб внутрішнє переконання не переходило в особистий розсуд, законодавець у ст. 43 ГПК України зазначає, що внутрішнє переконання судді повинно ґрунтуватися на всебічному, повному й об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Законодавець ігнорує той факт, що визначення повноти, всебічності та об'єктивності дослідження обставин конкретної справи покладене на того самого суддю, який виносить рішення у даній справі. Тобто саме суддя визначає які з наданих сторонами доказів стосуються конкретної справи, а які ні, які з доказів мають значення для справи, а які потрібно залишити без уваги. Положення ст. 34 ГПК України було прийняте для того, щоб не захарашувати справу зайвими доказами та зосередитися на доказах, які мають суттєве значення для вирішення спору, проте це положення відкрило можливість суддям на власний розсуд відсіювати, можливо навіть визначальні докази в конкретних справах [3, с. 232].

Надзвичайно важко на законодавчому рівні врегулювати проблему, пов'язану зі свавільним трактуванням доказів під час розгляду справи у господарських судах, ураховуючи ту обставину, що визначення належності, допустимості, достовірності та достатності доказів, а також їх оцінка та дослідження сконцентровані в руках однієї особи – судді.

На думку деяких учених, зокрема, С.В.Курильова, оцінка доказів зводиться до акту мислення, суґубо логічної операції, і тому виходить за межі процесуальних дій із доказування. Іншими словами, оцінка не може бути об'єктом правового регулювання, оскільки розумовий процес протікає за законами мислення, а не права [4, с. 36–37].

На думку інших авторів, оцінку судових доказів варто розглядати не тільки як логічну операцію, але і як складовий елемент усього процесу доказування, деякою мірою урегульований нормами процесуального права [5, с. 26]. Як відзначає А.І.Трусов, у теорії оцінки доказів переплітаються власне юридичні питання з найскладнішими проблемами світогляду, теорії пізнання, логіки, психології й інших наук [6, с. 5].

Принципи оцінки доказів господарським судом установлені чинним законодавством: відповідно до ст. 43 ГПК України господарський суд оцінює всі докази за своїм внутрішнім переконанням, заснованим на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи, керуючись при цьому чинним законодавством. Ніякі докази не мають для господарського суду заздальгідь установленної сили. Більше того, визнання однією стороною фактичних даних і обставин також не є для господарського суду обов'язковим.

Глибоко досліджував проблему оцінки доказів Б.Т.Матюшин, який визначає оцінку доказів як психічну діяльність суб'єктів пізнання з визначення якостей і властивостей доказів при розгляді й вирішенні конкретних (юридичних) справ [5, с. 8–9], що протікає в логічній і процесуальній формах та складається з трьох етапів: постановлення завдання, процесу його вирішення й підсумку, результату вирішення [5, с. 7]. Б.Т.Матюшин, критикуючи С.В.Курильова та інших авторів, розкриває процесуальну форму оцінки доказів і виділяє в її складі три елементи: а) сукупність процесуальних вимог, запропонованих до розумової діяльності з оцінки доказів; б) процес реалізації цих вимог у ході розумової діяльності суддів з оцінки доказів; в) процесуальний результат, що знайшов відображення в судовому рішенні (ухвалі) дійсно, зазначений поділ має сенс, оскільки оцінка доказів як логічний акт виявляється в процесуальних діях і піддається у визначених межах правовому регулюванню, впливу норм права. [5, с. 8–9].

Норми права встановлюють не порядок мислення, а умови й мету оцінки судових доказів, принципи оцінки [7, ст. 43], зовнішнє відображення в процесуальних документах результатів оцінки [7, ст. 84]. Оцінка доказів має свій зміст: визначення допустимості, належності, вірогідності, достатності й взаємозв'язку всієї сукупності доказів. Саме тому при вивченні оцінки доказів доречно виділити її внутрішню (логічну) і зовнішню (правову) сторони.

Логічна сторона оцінки доказів полягає в тому, що під час судового доказування суд, особи, що беруть участь у справі, інші суб'єкти доказування здійснюють логічні операції з аналізу доказів, їхньої належності та допустимості до справи, поєднують наявні відомості про факти в єдину систему доказів, спростовують спочатку побудовані припущення тощо.

Правова сторона оцінки доказів полягає в тому, що: 1) логічні операції здійснюють суб'єкти господарських процесуальних відносин; 2) вивченню підлягають тільки фактичні дані, отримані в передбаченому законом порядку із засобів доказування, безпосередньо сприйнятих судом; 3) ціль оцінки не довільна, а визначена законом.

Результати оцінки завжди об'єктивно відображаються в процесуальній (правовій) дії (наприклад, у клопотаннях зацікавлених осіб про витребування нових доказів, відмові у витребуванні й дослідженні доказів, відображенні результатів оцінки в мотивувальній частині рішення, де суд повинний указати докази, на яких засновані висновки суду, і доводи, по яких суд відкидає ті чи інші докази.

Залежно від рівня пізнання оцінку доказів класифікують на попередню, остаточну й контрольну.

Попередньою називається оцінка доказів, яку суддя (суд) надає у ході прийняття, дослідження доказів, тобто до винесення рішення. Ре-

зультати оцінки на цьому етапі виражаються зовні в ухвалях суду про прийняття доказів, які мають значення для справи або відмовленні в їх прийнятті, у задоволенні клопотань про залучення письмових доказів до справи, про призначення судом додаткової експертизи тощо.

Остаточною є оцінка доказів, яку дає тільки суд і яка є основою для прийняття вольового акту – судового рішення. Її ціль – установлення фактів по справі.

Контрольна оцінка доказів проводиться вищими судами в ході перегляду справи в апеляційному чи касаційному порядку.

Існує два рівні перегляду рішень господарських судів – апеляційну й касаційну (раніше була наглядова) інстанції. На сьогодні згідно зі ст. 101 ГПК у процесі розгляду справи в апеляційному порядку господарський суд може досліджувати нові докази й установлювати нові факти. Додаткові докази суд досліджує, якщо визнає, що вони не могли бути представлені в суд першої інстанції з причин, що не залежали від заявника. Для перевірки юридичної оцінки обставин справи й повноти їхнього встановлення в рішенні або постанові господарського суду справа може розглядатися також у касаційному порядку [7, ч. 2 ст. 111-5].

Оцінка доказів здійснюється з дотриманням таких принципів: 1) суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням; 2) докази оцінюються всебічно, безпосередньо, у повному обсязі, об'єктивно й неупереджено; 3) ніякі докази не мають для суду заздалегідь установленної сили.

Закон вимагає, щоб суд розглядав всі обставини справи в сукупності і на цій основі виробляв своє внутрішнє переконання для оцінки доказів. Тільки в цьому випадку він може виробити повну переконаність у тому, що визначені фактичні обставини дійсно відбулися в минулому.

Оцінка доказів за внутрішнім переконанням суду має декілька аспектів: 1) тільки самі судді вирішують питання вірогідності доказів, істинності або хибності відомостей, що містяться в них, достатності для правильного висновку; 2) внутрішнє переконання суддів відображає їхнє власне відношення до своїх знань, рішень, дій і засновано на досконалому вивченні всіх доказів у сукупності; 3) вплив у будь-який формі на суддів з метою перешкодити всебічному, повному й об'єктивному розгляду конкретної справи або домогтися винесення незаконного судового рішення тягне відповідальність згідно з чинним законодавством; 4) у разі скасування рішення вищий суд не має права давати нижчому вказівки щодо вірогідності чи невірогідності того або іншого доказу; 5) кожен суддя може вільно висловлювати свої погляди щодо цінності доказів.

Докази оцінюються в повному обсязі, що припускає необхідність одержання й дослідження їх у такому обсязі, що є достатнім для правиль-

ного висновку. У суддів не повинне залишатися сумнівів або вагань в обґрунтованості рішення.

Для виконання вимоги всебічності й об'єктивності необхідно враховувати всі докази, що обґрунтовують вимоги позивача, а також докази, надані для спростування позову. Крім того, суд зобов'язаний, оцінюючи докази, перевірити дотримання норм права, що встановлюють порядок збирання доказів, їх дослідження, чи належні вони до справи і чи допускаються законом.

Принцип вільної оцінки судових доказів полягає в тому, що: а) ані в законі, ані в підзаконних актах не повинні міститися ніякі вказівки про переважну доказову силу і значення будь-якого доказу; б) ніякі органи й посадові особи не мають права давати суду вказівки про доказову силу й значення того чи іншого доказу; в) докази повинні оцінюватися по їхніх властивостях, доказовим ознакам. Суд при оцінці доказів повинен виходити з того, що жодний засіб доказування не має переваг перед іншими, а їхня вірогідність виявляється в порівнянні одних доказів з іншими з урахуванням всіх обставин справи.

Принцип вільної оцінки доказів протилежний принципу формальної оцінки доказів, коли доказова сила окремих засобів доказування визначається не суддями, а самим законом, і судді не мають права дати доказам іншу оцінку або відкинути їх. Наприклад, в епоху дії системи формальних (легальних) доказів визнання розглядалося як найкращий доказ і суд не мав права, ані переоцінити, ані відкинути його [8, ст. 185].

Складність оцінки пояснень сторін визначається тим, що інформація, яка, з одного боку, підлягає оцінці, виходить від осіб, зацікавлених у результаті справи. Ця обставина вимагає від суду особливої уваги при рішенні питання про ймовірність чи хибність отриманих від сторін відомостей про факти. З іншого, суд не може підходити до оцінки таких пояснень і з упередженням, що сторона завжди повідомляє факти в перевернутому виді для одержання сприятливого для себе рішення.

При оцінці пояснень сторін суд повинен відмежовувати відомості про факти як судові докази від міркувань, логічних висновків, емоцій сторони, оскільки на них не можна поспиритися в обґрунтування прийнятого рішення. Однак для досягнення впевненості суду в істинності пояснень сторони має значення також й оцінка логічності доводів сторони, послідовність і ясність викладу фактів, відсутність протиріч у викладі.

Загальне правило оцінки пояснень сторони полягає в тому, що суд повинен урахувати всі обставини справи в повному обсязі. Факти, викладені, наприклад, позивачем, потрібно зіставити й порівняти з іншими відомостями про факти, викладені відповідачем, а також отриманими з інших засобів доказування. Судове рішення не можна вважати обґрунто-

ваним, якщо воно винесено з посиланням тільки на пояснення сторін, що ретельно не проаналізовані й не зіставлені з іншими доказами по справі. Визнання стороною фактів також повинно бути перевірено судом з боку відповідності такого визнання дійсності. Важливо виявити відсутність факторів, що впливають на хибність визнання: примус, погрози, наявності побічного пресу, омані сторони в оцінці й сприйнятті фактичних обставин. Саме тому доречно погодитися з М.Треушніковим, що цінність пояснень сторін часто полягає в посиланні на інші докази, перевірка й оцінка яких дозволяє зробити єдиний висновок про ймовірність пояснень або позивача, або відповідача [9, с. 194]. На цій самій підставі пояснення сторони також можуть бути підставою для оцінки інших доказів, пізнання фактичних обставин справи.

Вірогідність відомостей, що містяться в письмовому доказі, і вірогідність самих фактів, що витягаються з письмового джерела доказу, також не може бути визначена без належної оцінки всього процесу формування доказу. Суд зобов'язаний проаналізувати весь шлях формування, збереження, надання й дослідження кожного письмового доказу для цілковитого переконання в істинності відбитих у письмовому доказі відомостей про факти. Оцінка письмових доказів здійснюється з урахуванням пояснень сторін, інших осіб, що беруть участь у справі, з урахуванням наведених ними відомостей про факти.

Класифікація письмових доказів підлягає врахуванню під час розробки методики оцінки кожного письмового доказу.

Наприклад, при оцінці документів, тобто офіційних письмових доказів, суд зобов'язаний з урахуванням усіх доказів переконатися, що документ виходить від органу, уповноваженого видавати даний вид доказів, підписаний посадовою особою, що має право скріплювати документ підписом.

При оцінці копії письмового доказу на обговорення повинні ставитися додаткові питання, а саме: чи не відбулося істотної для справи зміни змісту оригіналу під час створення копії, яким чином відбувалося створення копії (дубліката), чи гарантує сам процес отримання копії вірогідність і тотожність інформації в порівнянні з першоджерелом.

При оцінці розпорядницьких письмових доказів підлягає з'ясуванню відповідність змісту документа волі особи, від якої документ виходить, відсутність примусу при складанні документа.

Як метод оцінки письмових доказів виступає логічний прийом порівняння їх між собою та з іншими доказами по всіх характеристиках: часу й умовах походження, способу відображення відомостей, збереженню, глибині й точності викладу фактичних обставин, відсутності протиріч між окремими письмовими доказами [9, с. 244].

Таким чином, оцінити письмовий доказ – означає проаналізувати всі його властивості (допустимість, вірогідність, достатність, належність відомостей до справи) з боку відповідності реальності відомостей, що містяться в ньому.

Висновок експерта є результатом спеціально проведеного дослідження. Гарантії істинності відомостей про факти, відбитих у ньому, досить високі, однак ця обставина не дає підстав розцінювати висновок експерта як «особливий», «винятковий» доказ, що має найвищу силу перед іншими засобами доказування.

Суд, оцінюючи висновок експерта, аналізує дотримання процесуальних норм при призначенні експерта, права сторін і зацікавлених осіб, компетентність і кваліфікацію експерта, науковість застосованих методів дослідження.

Оцінка висновку експерта включає: 1) аналіз дотримання процесуального порядку підготовки, призначення й проведення експертизи; 2) аналіз відповідності висновку експерта наданому йому завданню; 3) аналіз повноти висновку; 4) оцінку наукової обґрунтованості висновку; 5) оцінку фактичних даних, викладених у висновку експерта, з боку їх належності та місця в системі всіх доказів по господарській справі.

Оцінка висновку експерта – складний розумовий процес. Досвід і кваліфікація суддів, практика розгляду визначеної категорії господарських справ, можливість зіставити висновки експерта з іншими доказами дозволяють суду всебічно перевірити не тільки логіку експертного висновку, але й науковість методики дослідження, повноту та обґрунтованість висновків.

Розбіжності у висновках експерта порівняно з іншими доказами по справі не можуть бути повністю виключеними. Підставою таких розбіжностей є одна з двох нижченаведених причин: 1) помилка висновку експерта (слід вказати, що коло справ, підвідомчих господарським судам, відрізняється від інших сфер більш високим рівнем складності, специфічності, тому ступінь вірогідності зазначеної помилки під час здійснення експертизи зростає); 2) інші докази можуть бути помилковими за умови істинності висновку експерта (у зв'язку з цим суд обов'язково повинен піддати всебічному аналізу доброякісність того матеріалу, що був наданий у розпорядження експерта).

За підсумками оцінки суд може визнати висновок: 1) повним і обґрунтованим, і покласти його в основу рішення суду; 2) недостатньо ясним і неповним, і призначити своєю ухвалою додаткову експертизу; 3) необґрунтованим, підданим сумніву в його правильності, і призначити повторну експертизу [10, с. 215].

У судовій практиці по господарських справах трапляються окремі випадки некритичного ставлення суду до висновків, що містяться у висновку

експерта, відсутності належної оцінки цього виду доказів з урахуванням сукупності всіх інших доказів, зібраних по справі, перебільшення доказового значення висновку експерта.

Застерігаючи суд від такого погляду на оцінку висновку експерта, у ст. 42 ГПК підкреслюється, що висновок експерта для суду не є обов'язковим і оцінюється господарським судом за загальними правилами оцінки доказів, встановленими ст. 43 ГПК України.

Суд може не погодитися з висновками експерта і, не призначаючи повторної експертизи, вирішити справу на підставі інших доказів. При цьому відхилення судом висновку повинне бути мотивованим в рішенні по справі або в ухвалі [7, ст. 42].

Узагалі, слід зазначити, що вивчення й оцінка всіх доказів по справі повинна знайти своє відображення в рішенні по справі. У протилежному випадку таке рішення може бути скасоване при перегляді справи в апеляційній чи касаційній інстанції й передано на новий розгляд.

Як зазначалося вище для прийняття рішення суддя керується внутрішнім переконанням, яке є суб'єктивним критерієм оцінки доказів. Завдяки розумінню процесу оцінки доказів судом та факторів, які впливають на рішення судді можна сформувані «модель доказування», яка враховуватиме суб'єктивні критерії, які впливають на внутрішнє переконання судді.

Зокрема, для отримання рішення суду на свою користь, зацікавлений суб'єкт господарювання має надати суду докази, які характеризуються вичерпністю, достатністю та належністю. Значно збільшується відсоток виграшу справи в разі надання суду первісних і прямих доказів. У випадку, якщо докази є похідними, то вони мають бути достовірними та завіреними належним чином. Непрямі докази мають подаватися в сукупності з іншими прямими або непрямими доказами.

Незважаючи на положення ГПК України, які чітко встановлюють, що жоден із засобів доказування немає заздалегідь установленної сили й переваг щодо інших доказів, висновку експерта суддею надається перевага. Ця перевага надається суддею підсвідомо, адже висновок складений фахівцем у відповідній галузі, ґрунтується на методичних дослідженнях та не містить суб'єктивних суджень.

У випадку, коли в господарській справі надають пояснення представники сторін, сторони або інші особи, суд ураховує фактори, які не закріплені в законодавстві, зокрема посада особи, яка надає свідчення, її трудовий стаж на даному підприємстві, її невербальну поведінку під час надання свідчень та інше.

Урахування посади працівника пов'язане з тим, що він не може бути допитаний тільки щодо вузького кола його повноважень, а стаж впливає

на обізнаність працівника у справах підприємства, адже нещодавно прийнятий на роботу працівник не може надати пояснення щодо деталей справи через відсутність таких знань.

Використовуючи вищевказані положення адвокати та представники сторін можуть розробити сценарій захисту та збільшити шанси на позитивний результат розгляду справи для конкретного суб'єкта господарювання. Ця методика використовується на практиці, проте до сьогодні не розглядалася з точки зору науки та теорії.

Висновки. Правильна оцінка судом доказів має велике значення для винесення законного та обґрунтованого рішення у справі. Оцінка судових доказів – це не липпе логічна операція, але й складовий елемент усього процесу доказування, що врегульований нормами процесуального права. У зв'язку з тим, що оцінка доказів уключає такий компонент як психічну діяльність суб'єктів пізнання – він наділений суб'єктивним фактором, який може негативно впливати на принцип об'єктивності розгляду справи.

Використані джерела:

1. Бойко В. Ф. Судова реформа в Україні: стан і перспективи : [навч. посібник] / Бойко В. Ф. – К. : МАУП, 2004. – 176 с.
2. Грошевой Ю. М. Проблемы формирования судейского убеждения в уголовном судопроизводстве – Х. : Вища шк., изд-во при Харьк. гос. ун-те, 1975. – 144 с.
3. Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень : матеріали : Міжнародна науково-практична конф., м. Київ, 13–14 грудня 2013 р. – [у 2 частинах]. – Центр правових наукових досліджень, 2013. – Частина I. – К., 244 с.
4. Курьялов С. В. Основы теории доказывания в советском правосудии / Курьялов С. В. – Минск, 1969 – 204 с.
5. Матюшин Б.Т. Общие вопросы оценки доказательств в судопроизводстве / Б.Т. Матюшин. – Хабаровск : Прогресс, 1987. – 141 с.
6. Трусов А. И. Основы теории судебных доказательств / А. И. Трусов. – М. : Мысль, 1960. – 382 с.
7. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст.56.
8. Степанова Т. В. Місце судових доказів у процесі розгляду господарських спорів / Т. В. Степанова // Вісник господарського судочинства. – № 4. – 2001. – 183–186 с.
9. Треушников М. К. Судебные доказательства / М. К. Треушников. – М. : Юридическое бюро «Городец», 1997. – 320 с.
10. Степанова Т. В. Деякі проблеми здійснення експертизи в господарському процесі / Т. В. Степанова // Вісник господарського судочинства. – № 3. – 2001. – С. 212–215.

Мелех Л.В. Оценка доказательств как заключительный этап процесса доказывания

Акцентируется, что суд оценивает доказательства по своему внутреннему убеждению, основанному на всестороннем, полном и объективном рассмотрении в судебном процессе всех обстоятельств дела в их совокупности, руководствуясь законом.

Подчеркнуто, что оценка доказательств, это умственная, логическая деятельность, приводит к выводам о допустимости, относимости, достаточности каждого доказательства по делу для следующей формулировке выводов и вынесения решений. Суд оценивает доказательства по своему внутреннему убеждению, основанному на всестороннем, полном и объективном рассмотрении всех обстоятельств дела в их совокупности, руководствуясь законом.

Ключевые слова: *доказывания, доказательства, оценка доказательств, судопроизводство.*

Melekh L.V. Evaluation of evidence as the final stage of the process of proof

The attention that the Commercial Court assesses the evidence for its internal conviction, based on a comprehensive, complete and objective examination in the trial of the case in their entirety, guided by law. It is emphasized that the assessment of the evidence is rational, logical activity that leads to conclusions as to the admissibility, relevance, sufficiency of evidence in each case for the next drawing conclusions and adoption of decisions. The court evaluates the evidence for its internal conviction, based on a comprehensive, complete and objective examination of the case in their entirety, guided by law. Evaluation of evidence is the criterion for making the right decision, as the judgment is the most important act of justice designed to ensure the protection guaranteed by the Constitution of Ukraine the rights and freedoms of man and citizen and the implementation of the Fundamental Law of Ukraine proclaimed the rule of law, as stated in the resolution including the Supreme Court of Ukraine of 18 December 2009 № 14 «On judgment in a civil case».

The theoretical basis for the study were scientists and lawyers work in the field of evidence: V.F. Boyko, Yu.M. Hroshevoho, S.V. Kurylova, B.T. Matyushyna, T.V. Stepanovoyi, A.I. Trusova, M.K. Treushnikova V.V. Babenko, A.J. Wyszynski, A.G. Kovalenko, L.M. Nikolenko, I.V. Reshetnikov and others. However, despite the importance of ideas, grounded in the works of these scholars should be noted that practical aspects as evaluation of evidence requiring further development and concretization of economic and procedural activities.

Proper assessment of the evidence by the court is important for making legitimate and reasonable judgment. Evaluation of forensic evidence – is not only a logical operation, but also an element of the whole process of proving that settled norms of procedural law. Due to the fact that the evaluation of evidence includes such components as mental activities of knowledge – he is endowed with a subjective factor that could adversely affect the principle of objectivity of the proceedings.

Key words: *proof, evidence, proceedings, assessment of evidence.*